

6

KJARNUMÁL

STYTT ARBEIÐSVIKA

TÍÐARAVMARKAÐ STØRV

LIVIKORSKANNINGAR

PARTTÍÐAR STØRV

GREIÐ MØRK MILLUM
ARBEIÐI
OG FRÍTÍÐ

FØRLEIKAMENNING

Starvsmannafelagið

VALÁRIÐ 2019

... í fólksins tænastru

Súi Selfoss,
Formaður í Starvsmannafelagnum

Seta løntakaran á breddan

Í seinasta lagi 31. august verður løgtingsval. Í tí sambandi vil Starvsmannafelagið aftur varpa ljós á nøkur arbeiðsmarknaðarmál, sum hava týðning fyri løntakaran. Vit vóna at hesi kjarnumálini verða partur av valstríðnum, og at politisku flokkarnir taka tey til sín.

Sum størsta fakfelagið á almenna arbeiðsmarknaðinum í Føroyum hevur Starvsmannafelagið kosið sær 6 kjarnumál í valárinum 2019. Hetta eru mál, sum álitisfólkini og nevndin í Starvsmannafelagnum meta hava alstóran týðning bæði fyri samfelagið sum heild og fyri limir felagsins sum løntakarar.

Endamálið við hesum tiltaki er at varpa ljós á løntakarmál, sum hava týðning fyri allar limir í Starvsmannafelagnum, og ivaleyst

fyrí feroyskar løntakarar sum heild. Júst hvat tað góða samfelagið er, eru ógvuliga nógv ymiskar meiningar um, eisini millum limir Starvsmannafelagsins. Tó eru allir limir Starvsmannafelagsins løntakarar, og øll í felagnum verða ávirkaði av hvørji rættindi og skyldur vit hava á arbeiðsmarknaðinum.

Starvsmannafelagið heldur tað hava stóran týðning, at mál av arbeiðsmarknaðarligum slagi fáa pláss í komandi valstríðnum. Vón okkara er at flokkarnir fara at hugsa um og taka kjarnumálini til sín, og at málini fara at siggjast aftur í komandi valstríði, eins væl og í einum komandi samgonguskjali.

Felags fyrí øll málini er, at hetta eru mál, sum hava ítúkiliga ávirkan á livikar løntakaranna í Føroyum. Tað eru mál, ið fremja tryggjeika, fyrbygja sálarligt trúst, og leggja dent á einstaka menniskjað og familjuna. Hetta eru mál, sum gera, at Føroyar standa seg betri í kappingini um arbeiðsmegi, og geva einstaka løntakaranum í Føroyum eitt betri lív við meira yvirskoti og innihaldi.

Eg vil við hesum leggja dent á, at hetta er eitt partapolitiskt óheft átak. Starvsmannafelagið stuðlar ikki nøkrum ávísnum flokki. Vit stuðla limum okkara og vilja arbeiða fyrí, at teirra áhugamál verða raðfest. Fyrí at gera hetta krevst, at vit eisini gera okkara ávirkan galdandi í politiska rúminum, serliga tá um ræður mál, sum partarnir á arbeiðsmarknaðinum ikki varða av einsamallir.

Hettar er aðru ferð, at Starvsmannafelagið skipar fyrí hesum tiltaki. Fyrru ferð var upp undir løgtingsvalið í 2015, og sóust fleiri av kjarnumálunum tá aftur í samgonguskjalinum, eins og fleiri síðani eru samtykt av lögtinginum.

Við hesum tiltaki vónar Starvsmannafelagið at eggja limum sínum og borgarunum annars at nýta sín demokratiska atkvøðurætt. Valið er títt.

Gott løgtingsval!

Álitisfólkini í Starvsmannafelagnum fyríreika kjarnumálini fyrí 2019

Til ber at lesa grundgevingarnar hjá flokkunum í fullum líki á www.starvsmannafelag.fo

Um innihaldið

Allir flokkar, sum vóru stillaðir upp, tá evsta mark var fyrí at lata tilfar inn, fingi móguleikan at taka stöðu til kjarnumál Starvsmannafelagsins. Fólkaflokkurin hevur ikki svarað og er tískil ikki við.

ÚTGEVARI

Starvsmannafelagið
J. H. Schrøtersgøta 9
Postsmoga 165
110 Tórshavn
Telefon 61 48 68
T-postur: starvsmannafelag@starvsmannafelag.fo
Heimasíða: <http://www.starvsmannafelag.fo>

SKRIVSTOVUTÍÐ: kl. 09:00 – 16:00
TELEFONFÍÐ: kl. 10:00 – 15:00, eingin telefonviðtala mikudag

NEVND

Súi Selfoss, formaður
Björg Jacobsen, næstforkvinna
Svend Áge Seloy, nevndarlimur
Hilmar Augustinussen, nevndarlimur
Noomi K. Rasmussen, nevndarlimur

FELAGSSKRIVARI

Anna D. Johannesen

SAMSKIPARI

Guðrið Joensen

RÁÐGEVI

Dánjal Højgaard

TRYGGINGARRÁÐGEVI

John Kjær, tlf. 218187

SOSIALRÁÐGEVI

Leif Olsen, tlf. 316339

Starvsmannafelagið er limur í:
Norðulensku felagsskapunum
NTR, NSO og
Altjóða felagsskapinum PSI

STARVSBLAÐIÐ

Verður sent limum Starvsmannafelagsins ókeypis einferð um árið.

LAGT TIL RÆTTIS

Starvsmannafelagið
Nevndin (ábyrgd)

GRAFISKT SNIÐ OG LAYOUT

Heidi í Dali Jacobsen, Sosialurin

SAMSKIPAN OG HØVUNDI

Regin Berg

MYNDIR

Tróndur Dalsgarð
Jens Kristian Vang
Dánjal Højgaard

FORSÍÐUMYND

Nevndin, umsitingin og álitisfólkini í Starvsmannafelagnum

STARVSMANNAFELAGIÐ - STÓRT, BREITT OG STERKT

Starvsmannafelagið er fakfelag hjá starvsfólkum, sum starvast hjá landi, kommunum, kommunalum felagsskapum og almennum partafelögum. Felagið hevur umleið 2.000 limir. Endamál felagsins er á demokratiskum og javnstøðiligum grundarlagi stöðugt at virka fyrí betri arbeiðskorum.

Millum limirnar finna vit omanfyri 300 ymisk starvsheiti, so á ein hátt er Starvsmannafelagið tað, sum grannalondini rópa eitt meginfakfelag (fakforbund). Tí siga vit ofta, at Starvsmannafelagið er eyðkent av at vera stórt, breitt og sterkt.

1

Stytta arbeiðsvikuna niður í 37 tímar

Við at stytta arbeiðsvikuna niður í 37 tímar, íroknað døgurðasteðgin, fáast fleiri gagnligar avleiðingar. Javnvágin millum frítíð og arbeiðslív verður betri, og harvið kann strongdin minka og familjusambondini styrkna. Somuleiðis gerst tað lættari at arbeiða fulla tíð á fleiri fakøkjum, eins og tey, ið arbeiða niðursetta tíð, nærkast eini fullari lön og eftirlön. Kanningar og royndir aðrastaðni benda eisini á, at ein styttri arbeiðsvika økir

um dygdina í arbeiðinum, minkar um fráveruna og økir um nøgdsemið.

Flokkarnir halda:

Sambandsflokkurin

Støðan í færoyyska samfelagnum er, at tað sum heild er mangul uppá arbeiðsmegi og tí vil ein stytting av arbeiðstíðini bara gera støðuna enn verri

Framtakið

Arnfinn á Birtuni t.d. er heitur fortalari fyri universalari borgarløn (UBI). Tað hevði sett fólk fríð at arbeiða sum tey vilja.

Tjóðveldi

Royndir aðrastaðni – til dømis í Danmark, har arbeiðsvikan, ásett í sáttmálum, í mesta lagi er 37 tímar – vísa, at kappingarførið og effektivitetur ikki versna orsakað av styttri arbeiðsviku...

Miðflokkurin

Eitt slíkt stig hevði verið ein útrætt hond til dagsins familjur, sum tíverri, sum fylgja av dýrtíðini, eru hart spentar fyri.

Starvsmannafelagið heldur:

At arbeiðsvikan eigur at stytast niður í 37 tímar við lóg

Tekur flokkur tykkara undir við hesum?

Flokkur	Ja	Lutvíst	Nei
Sambandsflokkurin			✓
Javnaðarflokkurin	✓		
Sjálvstýri		✓	
Tjóðveldi	✓		
Framsókn		✓	
Miðflokkurin	✓		
Framtakið		✓	
Fólkaflokkurin hevur ikki svarað			

Lesið øll svarini í fullum líki á www.starvsmannafelag.fo

Styttri arbeiðsvika – betri lívsgóðska

Ein styttri arbeiðsvika ber fram móti fleiri gagnligum málum. Ein fær meira yvirskot, verður glaðari, og tað kann vera við at gera, at tittleikin av bæði strongd og øðrum sárligum avbjóðingum minkar.

Starvsmannafelagið gjørdi eina kanning millum limir sínar í 2014, sum vísti, at meira enn helvtin hevði havt illgruna um strongd seinastu 3 árin. 61,5% av teimum spurdu mettu, at strongdin stavaði frá arbeiðsplássinum, harav 69% av teimum, ið mettu tað halda, at tað er vegna ov stóra arbeiðsbyrðu.

Við styttri arbeiðsviku fáa fólk í størri mun tíð og yvirskot at vera saman við børnum og øðrum familjulimum, og kann hetta vera við at tryggja, at tað er rúm fyri familjum í dagsins samfelagi.

Í nógvum starvsgreinum er arbeiðið so mikið tungt ella krevjandi, at tað kann vera ómetaliga strævið at arbeiða fulla tíð, tá ið fulla tíðin er 40 tímar. Ein styttri arbeiðsvika ger tað

lættari hjá fólki at arbeiða fulla tíð, eins og hon hevði gjørt, at tey, sum arbeiða parttíð, eru nærri við at arbeiða fulla tíð, soleiðis at lønin hjá teimum hækkar samsvarandi.

Søguliga hevur evsta markið fyri, hvussu long arbeiðsvikan í Føroyum kann vera, verið ásett við lögtingslóg. Seinast, arbeiðsvikan varð stytta við lóg, var í 1978. Frammanundan var hon stytta í 1970 og 1964.

Við at stytta arbeiðsvikuna við lóg tryggja vit, at umstøðurnar eru tær somu hjá øllum á arbeiðsmarknaðinum. Í tí sambandi hevði tað eisini verið viðkomandi at hugt at, hvørt onkur sløg av arbeiði eru so mikið tungt, at fulla arbeiðstíðin eigur at vera tað minni.

Ein atfinning kann vera, at arbeiðsloysið er ov lágt at lækka tímatalið. Sum er, so ganga helst eini 2 ár, til ein mógulig lóg fer at fáa virknað, og broytingin hevði verið líðandi heldur enn alt í einum. Eingin veit, hvussu arbeiðsloysið er til ta

tíð. Somleis kann ein styttri arbeiðsvika hava við sær, at arbeiðsfjaldin í Føroyum veksur, tí Danmark, ið vit einamest kappast við, hevur 37 tíma arbeiðsviku

Nóg av tí tað kostar at minka arbeiðsvikuna verður vunnin inn aftur. Tá ein hevur stytta arbeiðsvikuna uttanlands, hevur ein sæð, at nøgdsemi, lívsgóðska og frávera á arbeiðsplássum eru batnað. Sjúkradagarnir og arbeiðsskaðar fækka. Eisini sæst sum oftast, at dygdin og effektiviteturin á tí, sum fólk gera, økist. Tí hevur ein nógv dømi um arbeiðspláss, har framleiðslan og inntøkurnar eru farnar upp, tó at arbeiðstíðin er farin niður. Hetta hongur saman við, at arbeiðsvikan, ið loyvir fólki at arbeiða mest effektivt, tykist at liggja um teir 30 tímarnar.

Ein lóg um arbeiðsvikuna er ein minstulóg. Tað fer framhaldandi at bera til hjá fakfeløgum at avtala eina arbeiðsviku, sum er styttri enn 37 tímar. Arbeiðsvikan kann tó ikki verða longri enn 37 tímar.

2 Tíðaravmarkað størv

At starvsfólk verða sett í styttri og tíðaravmarkað størv, er ein avbjóðing bæði í Føroyum og grannalondunum. Dømi eru um, at arbeiðsgevarar heldur enn at seta fólk í fast starv seta fólk í tíðaravmarkað størv. Hesar avmarkaðu setanir verða ofta longdar, viðhvørt fleiri ferðir og í fleiri ár. Umframt at eingin uppsagnarfrest er, er talan um ótrygg størv, har starvsfólk helst aftra seg við at gera síni rættindi galdandi og at verða limir í

fakfelag. Sostatt fáa starvsfólk í hesi støðu mangan heldur ikki atgongd til ta hjálp, ið fakfeløg kunnu veita teimum.

Flokkarnir halda:

Javnaðarflokkurin:

... vit eiga at meta um, hvørjar lógarásetingar skulu til tess at betra um viðurskiptini hjá fólki í tíðaravmarkaðum starvi.

Miðflokkurin:

Ótryggleikin, sum spyrst av ikki at vita, um tú í morgin í heila tikið hevur eitt starv, er drepani...

Framsókn:

Málið skal viðgerast í álvara í mun til almenna arbeiðsmarknaðarpolitikkin, og tryggast skal, at lógarkarmar, sáttmálar og avtalur forða fyri misbrúki, men samstundis varðveita neyðuga liðilgheit á føroyska arbeiðsmarknaðinum.

Sjálvstýri

Tað er sjálvandi rætt at hesi viðurskipti verða tryggjaði... [hettar er] ein náttúrligur partur av samráðingunum millum partarnir á arbeiðsmarknaðinum.

Lesið øll svarini í fullum líki á www.starvsmannafelag.fo

Starvsmannafelagið heldur:

At við lóg eigur at verða tryggjað, at viðurskiptini hjá fólki í tíðaravmarkaðum størvum verða betur vard og rættarstöðan tryggjað

Tekur flokkur tykkara undir við hesum?

Flokkur	Ja	Lutvíst	Nei
 Sambandsflokkurin	✓		
 Javnaðarflokkurin	✓		
 Sjálvstýri		✓	
 Tjóðveldi	✓		
 Framsókn			✓
 Miðflokkurin	✓		
 Framtakið	✓		
 Fólkaflokkurin hevur ikki svarað			

Tíðaravmarkað størv skapa ótryggleika

Samanber ein við donsk tøl, so vóru í 2016 40–50% av teimum, sum vóru tíðaravmarkað sett, sum ynsktu at fáa fast starv. Samstundis vóru tey, sum eru tíðaravmarkað sett, verri fyri fígjarliga enn onnur.

Tíðaravmarkað størv eru minni trygg enn fæst størv. Eftir at setanir er endað, so veit ein ikki, hvørt ein hevur eitt starv ella ikki. Hetta er í sær sjálvum ein kelda til ótryggleika og strongd hjá fólki. Tað er torført at leggja bústað og familjulív til rættis, um ein ikki veit, hvørt ein hevur starv, ella hvør inntøkan er um nakrar mánaðir. Gongur ein út frá, at tað veruliga er neyðugt at seta eitt tíðaravmarkað starv, so er hesin ótryggleikin tó torførur at koma uttanum.

Hinvegin hava tíðaravmarkað størv eisini aðrar neiligar avleiðingar við sær, ið ein kann tryggja fólk ímóti við at tryggja teirra rættindi við lóg. Er ein tíðaravmarkað settur, so er tað skjótt, at eitt starvsfólk ikki krevur síni rættindi og móguleikar, tí starvsfólkið óttast fyr, at tað minskar um móguleikan at fáa

starv eftir setanina. Ein klagar ikki um órimilig arbeiðskor, letur kanska vera við at skriva sær yvirtíð, tekur ikki sjúkradagar, tó at ein átti, og leggur nógv fyr, so ein kann økja um móguleikan at fáa starv aftur. Verður hugt at kanningum í t.d. USA og Bretlandi, so síggjast eisini ábendingar um, at fólk í tíðaravmarkaðum størvum uppliva meira ágang og í minni mun boða frá, tá ið tey uppliva slíkt.

Harafturat eru fólk í tíðaravmarkaðum størvum ofta noydd til at fylgja við í, hvørji størv eru leys, senda umsóknir og brúka frítíðina at royna at fáa sær fast starv. Fær ein móguleikan at gera okkurt eyka arbeiði, so er ringt at siga nei takk, tí ein vónar at fáa fótin innum onkrastaðni. Somuleiðis vísir ES-stovnurin Eurofund á, at lívstíðarinntøkan (serliga pensjónin) hjá tíðaravmarkað settum er minni.

Siga vit, at støðan er nakað tann sama í Føroyum sum í útlandum, so eru tað serliga fólk millum 25 og 34 ár, sum eru tíðaravmarkað sett. Ella við øðrum orðum aldursbólkurin,

har fólk seta búgv og stovna familjur. Sostatt er trýstið frá ótryggleikanum við fyrilssettum ikki bara nakað, sum rakar einstaklingar, men kann raka nýklaktar familjur.

Tíðaravmarkað størv kunnu ikki verða eins trygg og fæst størv, men við eini lóg, sum tryggjar fólki í tíðaravmarkaðum størvum somu rættindi við setan og verjir fyr, at tíðaravmarkað størv verða misnýtt, við at tey verða longd ferð eftir ferð, ber tó til at bota munandi um støðuna hjá hesum starvsbólkinum. Hetta kann eitt nú gerast við at fáa eina orðing inn í funktionerlógina saman við eini serlóg um tíðaravmarkað størv.

3

Starvsfólk í parttíðar störvum

Kanningar vísa, at nógv fólk arbeiða niðursetta tíð. Hetta er eisini galdandi fyri limirnar í Starvsmannafelagnum. Serliga er tað ein stórir partur av kvinnum, sum arbeiðir niðursetta tíð, tó at fimta hvør kvinna, sum arbeiðir niðursetta tíð, kundi hugsað sær at arbeiða meira.

Støðan hevur fíggarligar avleiðingar fyri starvsfólkini í niðursettari tíð og fyri familjur teirra og ávirkar pensjónsuppsparingina.

Stóra talið av kvinnum í niðursettari tíð er sostatt eitt av størstu

vandamálunum, tá ið um ræður javnstøðu í Føroyum.

Fólk, sum vilja arbeiða niðursetta tíð, eiga at sleppa tað; eisini um tað er eitt fyribils ynski. Men øll, sum vilja tað, eiga at sleppa upp (aftur) í fulla tíð.

Flokkarnir halda:

Tjóðveldi:

Útgangsstøðið eigur altíð at vera, at fólk arbeiða fulla tíð, men hava góðar móguleikar fyri at arbeiða niðursetta tíð, um tey sjálv ynskja tað.

Framsókn:

Eins og í spurninginum um arbeiðsvikuna, eigur at verða hugt at, um summi starvsøki eru so mikið tung, at arbeiðsvikan er styttri enn tann annars galdandi.

Sambandsflokkurin:

... tað er ein rættur hjá hvørjum einstøkum at fáa móguleikar at arbeiða fulla tíð ella sleppa upp (aftur) í fulla tíð, um tey vilja tað.

Javnaðarflokkurin:

Í Javnaðarflokkinum vilja vit gera okkara til at tryggja, at starvsfólk, sum vilja upp í tíð, skulu fáa móguleika fyri tí.

Starvsmannafelagið heldur:

At starvsfólk, sum vilja tað, eiga at fáa móguleika at arbeiða fulla tíð ella at fara upp í tíð

Tekur flokkur tykkara undir við hesum?

Flokkur	Ja	Lutvíst	Nei
Sambandsflokkurin	✓		
Javnaðarflokkurin	✓		
Sjálvstýri		✓	
Tjóðveldi	✓		
Framsókn			✓
Miðflokkurin			✓
Framtakið	✓		
Fólkaflokkurin hevur ikki svarað			

Lesið øll svarini í fullum líki á www.starvsmannafelag.fo

Niðursett tíð – niðursett lívsinntøka

Nýggjastu tøluni frá Hagstovuni vísa, at í 2013 arbeiddu 9.800 færoyingar niðursetta tíð. Hetta svarar til 36% av teimum, sum arbeiða. Serliga eru tað kvinnurnar, sum arbeiða niðursetta tíð. 7.006 kvinnur arbeiddu niðursetta tíð, og svarar hetta til 57% av teimum kvinnunum, sum arbeiða.

Taka vit teir 974 limirnar hjá Starvsmannafelagnum, sum í 2017 arbeiddu hjá tí almenna, so líkjast tøluni. 307 fólk arbeiddu niðursetta tíð, sum svarar til 31,5% av samlaða talinum, harav 90% av teimum 307 eru kvinnur. Samanumtikið arbeiddu 43% av kvinnunum niðursetta tíð. Bankarnir, Javnstøðunevndin og búskaparfrøðingar bæði í Føroyum og uttanlands eru samd um avleiðingarnar av hesum. Lívsinntøkan hjá teimum, sum arbeiða parttíð, minkar.

Ein búskaparfrøðingur vísti longu í 2012 á, at serliga í einum so dýrum samfelagi sum Føroyum verður tað torført hjá einum

persóni, ið arbeiðir niðursetta tíð, at klára seg uttan hjálp frá einum maka. Hetta kemur serliga til sjóndar í búskaparligu javnvágini millum kynini, har Javnstøðunevndin vísir á, at parttíðararbeiði er partur av orsökini til, at í ellisárunum er stórir fíggarligur munur millum kynini. Mannfólkini eiga meira og liva samstundis styttri. Sammetir ein við donsk tøl, so missa fólk í umsorganarvinnuni 2,3 milliúnir í løn, um tey arbeiða 30 tímar heldur enn 37 tímar alt lívið, og 300.000 krónur í pensjón.

Velja fólk sjálvi at fara niður í tíð ella at arbeiða parttíð, so eiga tey sjálvandi at sleppa tað, tá ið tað ber til. Hetta verður tó til ein trupulleika, um fólk arbeiða parttíð móti sínum vilja. Manntal vísti í 2011, at fimta hvør kvinna, sum arbeiðir niðursetta tíð, vil arbeiða meira. Sammeta vit við tøluni frá 2013, so svarar hetta til, at 1.401 kvinna arbeiðir niðursetta tíð móti sínum vilja. Hetta eigur at kunna loysast við at geva teimum rætt til at fara upp í tíð, serliga nú arbeiðsloysið er so lítið.

Vóru tað einamest tey vælløntu, sum arbeiddu niðursetta tíð, so kundi ein kanska sagt, at hetta ikki hevur so stórar avleiðingar. Sambært kanningini hjá Starvsmannafelagnum í 2017, so er hetta tó ikki so. Tað eru teir limir felagsins hjá tí almenna, sum vinna minst pening, ið arbeiða mest niðursetta tíð.

Í lønarbólki 1 hjá Starvsmannafelagnum, ið vinnur millum 19.000 og 23.000 krónur um mánaðin, eru tað góð 60%, sum arbeiða niðursetta tíð, og í lønarbólki 2 eru tað 45%. Miðaltalið var annars 31,5%. Sostatt eru tað tey, sum vinna minst pening, ið arbeiða niðursetta tíð. Fólk eiga at hava móguleikan at klára seg sjálvi við at arbeiða fulla tíð, um tey vilja tað.

Arbeiðspláss eiga at virka fyri hesum endamáli og taka neyðug stig, sum gera tað móguligt, uttan at tað hevur við sær aðrar neiligar avleiðingar fyri arbeiðsmarknaðin.

4

Greið mörk millum arbeiði og frítíð

Javnvág millum arbeiði, frítíð og hvíld. Líka síðani löntakarar av fyrstan tíð fóru at skipa seg í fakfeløg, hevur tað verið eitt aðalmál at fáa samhangandi hvíld og frítíð, ið loyvur einum at gera annað enn at arbeiða. Tó at sáttmálar og arbeiðsmarknaðarlóggáva stuðla hesum, eru í dag greið tekin um, at mörkini eru farin at kámas. Javnvágin er komin undir trúst. Nýggj tækni og arbeiðsgongdir hava gjørt, at arbeiðslívið er

farið at breiða seg til frítíð og hvíld. Í ringasta føri kann gongdin hava heilsuligar og fíggarligar avleiðingar fyri einstaklar, familjur og samfelagið.

Flokkarnir halda:

Framsókn:

Politiska skipanina eigur sín part av ábyrgdini fyri, at Føroyar verða eitt land, har vit hava eina góða javnvág ímillum arbeiði og frítíð.

Sjálvstýri:

Spurningurin eigur at verða viðgjørdur millum partarnir á arbeiðsmarknaðinum.

Sambandsflokkurin:

... arbeiðsgevarar og politiska skipanin eiga at tryggja ella skipa so fyri, at markið millum arbeiðslívið og frítíðina ikki verður skeiklað.

Tjóðveldi:

... tað eigur at vera eitt greitt mál hjá bæði arbeiðsgevarum og arbeiðstakarum at arbeiðstíðin er væl definerað, og at frítíðin er effektiv frítíð.

Lesið øll svarini í fullum líki á www.starvsmannafelag.fo

Starvsmannafelagið heldur:

At arbeiðsgevarar og politiska skipanin eiga við hóskandi tiltøkum at tryggja, at markið millum arbeiðslívið og frítíðina ikki verður skeiklað

Tekur flokkur tykkara undir við hesum?

Flokkur	Ja	Lutvíst	Nei
 Sambandsflokkurin	✓		
 Javnaðarflokkurin	✓		
 Sjálvstýri		✓	
 Tjóðveldi	✓		
 Framsókn		✓	
 Miðflokkurin	✓		
 Framtakið	✓		
 Fólkaflokkurin hevur ikki svarað			

Greið mörk fortreyt fyri trivnaði

Greið mörk og ein góð javnvág millum arbeiði og frítíð eru ein fortreyt fyri góðari kropsligari og sárligari heilsu. Harumframt gevur ein góð javnvág betri lívsnøgðsemi eins væl og betri og effektivari arbeiði, tá ið ein er til arbeiðis.

Kanningar kring allan heim vísa greitt, at ein neilig avleiðing av tækniligu menningini er, at fólk hvíla minni og fáa størri trupulleikar við vantandi svøvn. Mátin, arbeiðspláss brúka tæknina, og nýggjar arbeiðsgongdir gera somuleiðis sítt til hesa neiligu gongdina.

Frítíð og svøvn eru avgerandi fyri heilsuna hjá fólki. Her er tað ikki nóg mikið, at fólk eru heima ella sita niðri, tá ið tey hava frí. Tey mugu hava møguleikan at sleppa arbeiðinum heilt og fáa samhangandi frítíð, har tey kunnu savna seg um okkurt annað. Við teldupostum, fartelesnum og farteldum er hetta vorðið ein avbjóðing. Fólk bæði ringja og skriva uttan fyri arbeiðstíð, og tað liggur ein væntan um og eitt trúst á, at einstaki löntakarinn eisini svarar og arbeiðir uttan fyri arbeiðstíð.

Tækni er tó ikki einasta avbjóðingin í so máta. Arbeiðstiltøk, ið verða lögð uttan fyri arbeiðstíð, skulu ofta eitast at vera sjálvboðin og ólönt, men tað fremur ikki karrierumøguleikar ikki at mæta til tiltøkini.

Avleiðingarnar av, at frítíðin verður brotin sundur og skeiklað, eru greiðar – strongd, hjartatrupulleikar, vantandi svøvnur, niðursetta heilsu sum heild og so framvegis.

Tað er tó ikki bara heilsan hjá einstaka löntakarinum, ið verður ávirkað. At taka arbeiðið við heim leggur trúst á parløg og tekur tíð frá børnum. Sostatt kann vantandi javnstøða millum frítíð og arbeiði hava við sær, at sambandið millum børn og foreldur viknar, og at foreldrin hava minni tíð at menna, uppala og stuðla børnum sínum. Hetta kann aftur hava neiliga ávirkan á skúlagongd og trivnað hjá børnunum.

Harumframt eru vantandi mörk ikki góð fyri arbeiðsúrtøkuna. Starvsfólk verða troyttari, fáa verri hugsavnað seg og arbeiða

seinni. Tíðin, ein brúkar í frítíðini at arbeiða, tekur sostatt frá effektivu arbeiðstíðini sum heild og hevur sambært flestu kanningunum við sær, at fólk framleiða minni, enn tey høvdu gjørt, um tey hvíldu. Um nakað benda kanningar á, at 8 tíma hvíld er ov lítið, um ein vil hava bestu arbeiðsúrtøkuna.

Starvsmannafelagið metir, at arbeiðsgevarar hava skyldu at ansa eftir javnváginum millum arbeiðslív og frítíð og hvíld, og at arbeiðsgevarar og politiska skipanina eiga at tryggja hesa javnvágina við itøkiligum tiltøkum. Ein kann eitt nú fáa íblástur frá londum og stovnum, har ein ikki loyvur tækniligum samskipti at koma fram, ið verður sent uttan fyri arbeiðstíð, fyrr enn næsti arbeiðsdagur byrjar. Somuleiðis kann ein bera so í bandi, at flex arbeiðstíð altíð hevur heilt greiðar avtalur, ið tryggja, at mista frítíðin kann takast inn aftur.

5

Førleikamenna starvsfólk

Vaksnamannaútbúgving og lívlong læra eru grundarsteinar undir einum væl virkandi arbeiðsmarknaði. Talgilda samfelagið fer at seta stór krøv til umstilling og útbúgving, tí nógv störv fara at hvørva, og nýggj koma í staðin. Sáttmálarnir hava ásetingar um strategiska førleikamenning av starvsfólkunum. Kanningar millum álitisfólkini hjá Starvsmannafelagnum benda tó á, at ásetingarnar um førleikamenning verða ofta ikki hildnar, og

at tað er ein trupulleiki, at arbeiðsplássini ikki hava figgjartilgar játtanir til vaksnamannaútbúgvingina.

Starvsmannafelagið heldur:

At vaksnamannaútbúgving og førleikamenning mugu raðfestast politiskt og skipast við lóg, og sum partur av hesum skal markaður peningur játtast stovnunum, so at sáttmálaásetingarnar kunnu fremjast í verki

Tekur flokkur tykkara undir við hesum?

Flokkur	Ja	Lutvíst	Nei
Sambandsflokkurin	✓		
Javnaðarflokkurin	✓		
Sjálvstýri		✓	
Tjóðveldi	✓		
Framsókn	✓		
Miðflokkurin	✓		
Framtakið			✓
Fólkaflokkurin hevur ikki svarað			

Flokkarnir halda:

Framtakið:

Hettar er lætt at "misbrúka" á almennum arb pláss. Skeið osv bara fyrri at hava skeið osv."

Miðflokkurin:

Tí eiga tað almenna og privata vinnulívið at taka lógvatak og í felag tryggja arbeiðstakaranum hesar førleikar.

Javnaðarflokkurin:

Vaksnamannalæra og førleikamenning eru avgerandi tættir í sosialdemokratiska vælferðarsamfelagnum. Tí eru vit sannførd um, at hetta økið skal raðfestast politiskt.

Sambandsflokkurin:

Hetta er neyðugt fyrri at tryggja dagførda vitan og effektivitet í almennum skipanunum, ið skal veita øllum eina dygdargóða og effektiva tænastru.

Lesið øll svarini í fullum líki á www.starvsmannafelag.fo

Førleikamenning gevur trygd og móguleikar

Komandi tvey áratíggjuni bendir alt á, at ovurstórar broytingar fara at verða á arbeiðsmarknaðinum kring allan heim. Flestu metingarnar benda á, at millum ein triðingur og helvtin av øllum heimsins núverandi störvum fer at hvørva vegna tæknliga nýmenning av talgilding og manngjærdum viti. Hetta merkir tó ikki neyðturviliga eitt arbeiðsloysi upp til 50%, tí samstundis verða nýggj arbeiðspláss skapt. Avbjóðingin verður at tryggja, at tey, ið missa arbeiðið, hava førleikarnar til at arbeiða á nýskaptu arbeiðsplássunum.

Tískil verður neyðugt at uppræðfesta vaksnamannaútbúgving munandi fyrri at tryggja fólk móti arbeiðsloysi. Við lögtingsslóg um førleikameting, álitinum um vaksnamannaútbúgving og arbeiðsmarknaðardepil og aðalorðaskiftinum um hetta sama

hevr politiska skipanin sett eina tilgongd í verk rætta vegin. Men tað er framvegis neyðugt at tryggja, at starvsfólk fáa kravdu og neyðugu vaksnamannaútbúgvingina, og at politiska skipanin heldur fast í teimum ætlanum, hon hevur.

Førleikamenning hevur ikki bara við sær, at fólk kunnu standa ímóti teimum broytingunum, ið eru ávegis, og varðveita sítt búskaparlíva lívsgrundarlag. Førleikamenning hevur eisini við sær, at fólk kunnu átaka sær nýggjar fakligar avbjóðingar, eins og tær tryggja, at arbeiðspláss altíð hava starvsfólk við teimum kvalifikátionunum, sum tærvur er á. Sostatt loyvur tað bæði tí einstaka at menna seg og átaka sær meira spennandi uppgávur, um ynki er um tað, og tað gevur arbeiðsplássunum starvsfólk við nýggjum førleikum, sum longu

hava bakgrundsvitan og kenna arbeiðsplássinið. Harumframt vísa kanningar eisini, at førleikamenning í sjálvum sær er góð fyrri trivnaðin og nøgdsemið hjá starvsfólkum.

Partarnir á arbeiðsmarknaðinum hava longu víðurkent tørvin á førleikamenning, við at tað eru ásetingar um strategiska førleikamenning í sáttmálunum. Fyri at hetta verður til veruleika, so krevur tað tó, at tað ikki bara er nakað, sum ein semist um til samráðingar, men at politiska skipanin eisini vísir hetta í verki við at skipa førleikamenning og vaksnamannaútbúgving við lóg og játta og marka pening til stovnar, so at sáttmálaásetingarnar kunnu fremjast í verki.

6

Livikorskanningar um løntakaran

Góð og dagførd hagtøl og upplýsing eru ein týðandi fortreyt, um vit skulu kenna korini hjá føroyskum løntakarum. Skulu vit betra um arbeiðs- og lønarkor, mugu vit vita, hvussu støðan hjá løntakarunum í veruleikanum er. Fakfeløgini og arbeiðsgevararnir eiga at standa fyri einum parti av hesum arbeiðinum. Men tað almenna og politiska skipanin hava ein týðandi leiklut. Partarnir á arbeiðsmarknaðinum eru farnir undir eitt útgreiningararbeiði um løn og arbeiðstíð, eins og ætlanir eru um at gera ein leist til eina felags almenna lønarskipan. Tað er gott, men harafturat er

avgerandi neyðugt, at serliga Hagstovan í samstarvi við partarnar á arbeiðsmarknaðinum áhaldandi savnar lykklahagtøl um arbeiðsmarknaðin og ger regluligar livikorskanningar, sum lýsa viðurskiftini hjá føroyskum løntakarunum.

Flokkarnir halda:

Sjálvstýri:

Eitt slíkt mál sum hetta er ein náttúrligur partur av arbeiðinum hjá Hagstovuni, og tað hevur týðning at Hagstovan er óheft av serstøkum áhugamálum.

Tjóðveldi:

Holl og áhaldandi dagførd vitan um arbeiðsmarknaðin og tey, ið har virka, er ein fortreyt fyri øllum betringum arbeiðstakarunum at frama.

Javnaðarflokkurin:

... politiska skipanin skal játta neyðuga peningin til at fáa haldgóða og dagfórda upplýsing um arbeiðsmarknaðin og lívskorini hjá arbeiðstakarunum.

Framtakið:

Vit vita at alment arb pláss ikki eru serliga effektiv... Sannleikan eiga vit aldrin at verða bangin fyri.

Starvsmannafelagið heldur:

At politiska skipanin skal raðfesta og játta pening til at útvega og almannakunngera haldgóða og dagfórda upplýsing um arbeiðsmarknað og lívskor hjá arbeiðstakarunum

Tekur flokkur tykkara undir við hesum?

Flokkur	Ja	Lutvíst	Nei
Sambandsflokkurin	✓		
Javnaðarflokkurin	✓		
Sjálvstýri		✓	
Tjóðveldi	✓		
Framsókn		✓	
Miðflokkurin		✓	
Framtakið	✓		
Fólkaflokkurin hevur ikki svarað			

Fortreyt fyri semju og framstigum

Uttan almenn hagtøl og greiningar av hesum hagtølunum er tað torført at vita, hvussu ein kann betra um lívskorini hjá fólki. Hvørjum hava fólk brúk fyri? Hvat er nóg gott? Hvat er týðningarmest? Á nógvum økjum í Føroyum vita vit hetta ikki, sum er, og tó at vit í nógvum førum hava tøluni, so tróta greiningar av hesum tølunum.

Vantandi hagtølini hava avbjóðingar við sær á fleiri økjum. Vantandi hagtøl kunnu gera tað torførari at semjast, tá ið um ræður samráðingar um lønar- og arbeiðskor. Uttan óheft hagtøl verður tað skjótt pástandur móti pástandi, har partarnir halda fast í hvør síni fatan av, hvussu støðan veruliga er. Framleiðir annar parturin hagtøl, er tað skjótt, at hin parturin kann pástanda, at tøluni eru sett upp fyri at geva øðrum partinum ein fyrimum, við tí úrsliti, at løntakarinn er taparin.

Somuleiðis er tað torført bæði hjá fakfeløgum, arbeiðsgevarum og politisku skipanini at meta um, hvørji tiltøk tað er, sum ein skal seta í verk, um ein ikki hevur hagtøl. Uttan tøl verða tað tey, sum rópa harðast og duga best at koma fram við sínum sjónarhorni, ið seta dagsskránna. Men tá er torført at vita, um tey umboða ein størri bólk, ið hevur somu upplivingar og avbjóðingar. Tey, ið eru ringast fyri og hava mest brúk fyri at verða raðfest, hava vanliga minst yvirskot og tíð til at gera vart við, at tey hava brúk fyri betri lívskorum. Uttan greiningar og frágreiðingar er tað sera torført at koma uttan um hesa avbjóðingina.

Harumframt er tað torført at meta um, í hvussu stóran mun tiltøk og semjur ávirka lønar-, arbeiðs- og lívskorini hjá fólki sum heild, um ein ikki hevur hagtøl. Ein kann røkka

semjum, ein kann seta tiltøk í verk, men ofta hava tey við sær avleiðingar, sum ein ikki hevði hugsað um, og aðrar tíðir hjálpa tey ikki, hjálpa ikki rætta bólkunum ella hjálpa ikki í nóg stóran mun. Hevur ein hagtølini, er hetta skjótt at fanga. Hevur ein tey ikki, so endar ein skjótt aftur í, at tað verður orð móti orði í eini ósemju.

Tí eru livikorskanningar ein fortreyt fyri semju og framstigum, eins og tær somuleiðis kunnu vera ein liður í at tryggja friðin á arbeiðsmarknaðinum. Alt annað líka er tað lættari at semjast, um partarnir eru samdir um, hvør avbjóðingin er.

Arbeiðið at fáa hesi tøluni til høldar eigur at verða gjørt í samstarvi við partarnar á arbeiðsmarknaðinum.